

SLAGIÐ VIÐ LA PLATA

eftir G. LANDSBOROUGH · MICHEL NIELSEN týddi

XIII.

Tann skaðin, sum 11-tumma granatin gjörði á Exeter var ræðuligur at siggja. Hon brast móti B-torni og oyðilegði báðar kanónirnar samstundis sum 8 manns vörðu dripnir. Stálplatan varð skrodd av, eins og hevði hon verið eitt spælikort, og tað var eitt satt Guds undur, at nakar i torninum var á livi aftaná. Men henda eina granatin gjörði hógv verri fortroð aðrasteðs. Pettini flugu upp á brúnna og drap allar, ið har vóru uttan Bell sjálvur og tveir av yvirmonnum hansara. Granatin oyðilegði eisini stýrihúsið, og hetta gjörði at tað ikki bar til at stýra Exeter, sum framvegis fór siglandi beint móti tí enn fullkomiliga óskadda lummaslagskipinum. Tað var tó óngin hugsingur um at gevast við at skjóta. Exeter hevði enn fleiri kanónir eftir og onki var hent við ferðini hjá skipinum. Nakað meira skil kom á, tá Captain Bell fekk gjørt eina ketu av 10 monnum, sum gekk frá brúnni til stýrihúsið, og á henda hátt fóru orðarnir frá munni til munn. Exeter legði aftur á beina kós og helt fram við at skjóta við teimum kanónum sum eftir vóru. Teir á Graf Spee sóu, hvussu illa hin sterkasti figgindin var skaddur, og nú gjördu teir sitt besta fyri at beina fyri honum. Teir royndu aftur at raka Exeter, men enn nakrar minuttir var eyddan við hesum skipinum sum hevði navn eftir greivadómnum í Suðurland, og hesar minuttirnar vóru nokk til at Ajax kundi koma inn á 15 km frá Graf Spee, og hetta strekkið eyr ikki stórr enn at ein 6-tumma kanón — um hon so bert vigar 10 lb. — kann fáa týðning.

Nú var eisini Exeter komin nær, og nú byrjaði granatirnar hjá honum at raka beint. Hóast hann var øglinga illa skaddur, dugdi hann enn at berjast. Hvarja ferð eitt skot rakti á Graf Spee segði yvirmaðurin í aftasta kontrolltorninum monnum sínum frá, og hvarja ferð róptu teir eitt dunderandi hurra, meðan teir arbeiddu sum svakar fyri at skjóta so skjótt og væl sum gjorlig.

So skjeyt Exeter tað skotið av sum kom at avgera bardagan. Nú skutu bretarnir dúgliga eftir Graf Spee, sum rullaði illa á tí kókandi havinum, men skotini hjá teimum gjördu litlan annan skaða enn at gera týskarnar bangnar. Stálið á Graf Spee var alt ov tjúkt. So brast ein heppin 8-tumma granat frá Exeter beint á kontrolltornið á Graf Spee. Hetta var eitt skot beint millum eyguni á figgindan, og hetta gav stóran fyrirun hjá krússararnum. Granatin drap nógvar yvirmenn á Graf Spee samstundis sum hon smíldraði tey týðningarmestu tólini umborð. Nú finga kanónirnar ikki skotið so beinræðið, sum áður, og harafturat noyðust tær at skjóta fyri seg, tí tað tólið, ið gjörði av nær kanónirnar skuldu skjóta, lá í smæsta smíldri á tí brennandi dúrknum uppi í kontrolltorninum. Og meðan Graf Spee nú bert kundi skjóta so sum so, komu bretsku krússarnir furandi móti honum, óðir eftir at gera tað av við hann.

Tann klára morgunluftin bleiv skyggjút av krútrokynum, og friðurin úti á tí mikla Suðuratlants-

havinum bleiv sundurskræddur av duninum frá kanóndelinum. Bretarnir komu nú heilt tætt eins og hundar, ið biða eftir at gera tað av við figgindan. Graf Spee sýntist ráðleysur og bilsin yvir, at teir torðu sigla beint í gapið á 11-tumma kanónum sínum. Moralurin hjá teimum ungu týsku marinarum var lágur. Teir høvdu ikki trúð, at teir fóru at koma út fyri slíkum, og nú tá teir sóu fleiri av vinmonnum sínum deyðar ella doyggjandi fóru nerval teirra at svikja. Teir høvdu jú altíð hoyrt, at eitt lumma slagskip var ósárligt. Hvussu bar tað so til, at bardagin var gingin so sum hann var? Nú blivu teir sanniliga særdir. Tó ikki so illa sum Exeter (men tað vistu teir ikki) tí skaðin umborð á Exeter var stórr enn á øllum hinum trimum skipunum tilsamans. Men sjálvt um teir høvdu vist tað, so var tað bert litil troyst hjá týskarunum.

Tíðin sýntist long hjá øllum manningunum, og serstakliga umborð á Exeter, tí granatir frá Graf Spee slógu niður í sjógvinn alla tíðina beint við skipið og gjördu nógvan skaða á tað djarvu mannigina. Tó, bert sjei minuttir vóru gingin frá tí at Exeter byrjaði at skjóta og til hann var raktur aðru ferð. Men tað sum bjargaði stoð-

Langsdorff at sleppa sær til rým-ingar. Torpedoinrar høvdu óivað mint hann á, at eitt lummaslagskip kundi fáa rættiliga stóran skaða av eini torpedo. Hetta var eitt klókt tiltak, ið hann framdi, tí kontrolltorni hansara var í eini slíkari stoðu, at ongin hugsingur var um at halda áfram. Harafturat var tað eisini tað besta, hann kundi gera fyri manning sína, sum var blivu rættuliga uppøst, tá hon sá torpedoskotini.

Men hvat orsök so enn mundi vera, so byrjaði Graf Spee at leggja roykslør, og tað var óivað bert fyri at sleppa sær av stað. Ajax og Achilles gjördu sær til góðar av roykslørinum og sluppu sær nærri, og nú sóu teir klárt, at Graf Spee uppaftur hevði skift kós og sett fulla ferð á kassan norður eftir fyri at sleppa undan. Teir bretsku krússarnir skiftu eisini kós, tí teir fóru ikki at lata týskarnar sleppa so. Men enn helt Graf Spee fram við at skjóta, og úrslitið av tí kom skjótt at siggjast. Enn var tað Exeter, ið teir royndu at basa, og klokkan 0640 gekk tað aftur galið hjá Exeter. Tver 11-tumma granatir raktu uppaftur, og nú fekk krússarin stóran skaða, at ongin hugsingur var um at halda áfram við at berjast. Men Exeter hevði

furandi móti Graf Spee eins og illir hundar meðan teir sigldu zigzag fyri ikki at lummaslagskipið skuldi raka teir. Knappliga mitt í øllum bardaganum fór flogfarið hjá Ajax upp, uttan at kanónirnar á Ajax góvust at skjóta. Átlanin hjá flogfarinum var at geva boð um stoðuna á lummaslagskipinum og um bardagan í tí heila tíkið, men av tí at radiosambandið ikki kom í lagi, gjörði flogfarið ikki tað nyttu, ið væntað hevði verið. Knappliga brast ein 11-tumma granat í sjónum beint við síðuna av Achilles, og eins og umborð á Exeter fóru stálpetti syngjandi gjøgnum luftina og gjördu nógvan skaða. Uppi á brúnni varð Captain Parry raktur í høvðið. Hann steinsvimaði og tá hann lótu seinni raknaði við, uppdagaði hann, at kontrolltornið var í ólagi og at kanónirnar ikki skutu. Teir flestu í kontrolltorninum vóru deyðir, og tað vardi eina góða løtu at gera alt í lagi aftur.

Exeter helt fram, men nú byrjaði hann at søkka, tí hann tók væl av vatni inn. Samstundis hevði hann 10 stig slagsið. Bert Y-tornið og ein 4-tummakanón kundu nýtast, men tey blivu eisini nýtt við lit. Klokkan 0648 raktu aftur tver 11-tumma granatir og gjördu ringan skaða. Nú gekk tað ikki so skjótt, tí teir tóku so nógva vatn inn, men framvegis skutu teir dúgliga. Nógvir vóru deyðir umborð á Exeter. Fleiri enn á øllum hinum trimum skipunum tilsamans. Meir enn fjóruti manns vóru longu farnir, men yvir trýss komu at doyggja íalt. Hetta var tað, ið gjaldast skuldi fyri dirvið hjá Exeter. Jú, rætt var: Týskarnir høvdu tað óyvirvinnuliga skipið, men bretarnir høvdu teir óyvirvinnuligu mennirnar. Sjálvst nú vildi Bell ikki gevast. Hóast skip hansara lá tungt í sjónum helt hann fram, meðan krigsflagg hansara framvegis var á lofti.

XIV.

Nú var tað eyðseð, at Langsdorff slapp sær avstað. Hetta sýntist logið hjá figgindum hansara, sum jú ikki kundu vita hvussu stóran skaða teirra smáu granatir høvdu gjørt. Moralurin hjá týskunum lækkaðist í hvørjum, og nú tá skipari teirra hevði gjørt av at flýggja, sá tað heilt galið út. Ferð eftir ferð legði lummaslagskipið roykslør fyri at króva seg fyri teimum báðum krússarunum, men hesir komu bert nærri ferð eftir ferð. Atta ferðir í alt hendi tað, og hjá týskarunum sýntist tað ótrúligt, at hesi smáu krigsskipini tóru at koma so tætt at tað undir vanligum umstöðum (eftir hvat teir serkønu sögu) skuldi merkja sjálmorð hjá teimum.

Men klokkan 0646 broytti Graf Spee aftur kós og setti sum ein svakur fulla ferð á vestureftir, beint móti Suðuramerika. Hetta sýntist óförligið hjá bretunum, tí teir bestu umstöðurnar hjá einum lummaslagskipi eru at finna úti á víðum havi og ikki inni undir strondini. Tað sýntist eins og Langsdorff ætlaði at sleppa sær inn í onkra Suðuramerikanska havn, men hetta gjörði bert bilsni teirra verri, tí her kundi hann bliva innstogdur. Hví mundi hann bera seg soleiðis at???

Hví vendi hann ikki og gjörði tað heilt av við Exeter og so síðani helt leiðina út á víðum Atlantshavi har hann um náttina lettliga kundi krógvna seg.

Aftaná royndu summir at greiða frá orsökini til atburð Langdorffs.

Teir sögu, at hann var komin í oljuneyð, men hetta ljóðar ótrúligt, tí hann hevði bunkrað tann 6. desember, og sostat átti hann at hava olju nokk til fleiri dagar. Men Langsdorff — ið kanska var troystur av bardaga og manndráp — ferði nú skip sitt inn í ein floskuhál, ið var nógvar ferðir tættari enn tann, ið varð gjörður av teimum bretsku krússarunum.

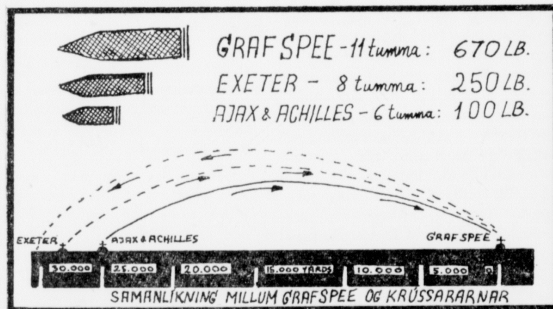
Klokkan 0712 sigldu krússarnir nú fyri fulla ferð, og so gjörði Harwood eina roynd fyri at koma so tætt inn á Graf Spee, at sjálvt tær smáu 6-tumma kanónirnar kundu gera álvarsaman skaða. Hetta kundi lettliga endað galið, tí eftir at Exeter var dragnaður frá kundi Graf Spee nýta allar kanónir sínar til at royndu at basa Ajax og Achilles.

Við øllum kanónum, ið kundu skjóta nærkaðust krússarnir í stórum. Dunini vóru øgling og skipini ristust undir kanóndelinum. Men so klokkan 0716 sóu teir, at Graf Spee undir einum nýggjum roykslør hevði broytt kós og nú víð fullari ferð helt suðurá beint móti tí hjálparleysa Exeter. Hjá Harwood sýntist tað eins og Langsdorff hevði broytt ætlan og nú ætlaði at beina fyri tí stóra krússarunum. Alt fyri eitt gav hann Ajax og Achilles boð um at leggja eftir Graf Spee fyri at noyða hann at hugsa um teir.

Kansk hevði Langsdorff ætlað at gera tað av við Exeter, men frá tí løtu, Graf Spee kom úr roykslørinum skutu bretarnir so nógva eftir honum, at eldur kom í á dekkinum, og aftur broytti hann kós og helt fram vestureftir.

So klokkan 0725 hendi nakað, sum kundi givið týskarunum signir. Knappliga sýntist Ajax at stoða á í sjónum orsakað av eini ráspreing. Ein 11-tumma granat hevði rakt beint aftanfyrri aftara yvirbygningin. Hon soraði fótstykkið á X-torninum, og oyðilegði maskinarið undir tornið, áðrenn hon brast í sovikamarinum hjá Harwood. Samstundis bleiv eisini Y-tornið illa skaðað av granatsplintrum. Soleiðis hevði Graf Spee nú bert hálvanannan krússara at berjast imóti, men Harwood sum visti alt ov væl, hvat endin nú lettliga kundi koma at verða, gav alt fyri eitt boð um at skjóta torpedoinrar av fyri at ræða týskarin. Klokkan 0727 vendi Ajax til stýriborðs og skjeyt torpedoir sínar av. Avstandurin millum krússarar og Graf var nú bert um 9 km, men hetta er alt ov langt fyri torpedoir og tær raktu heldur ikki. Á Graf Spee mugu teir hava sæð, at tær komu, tí knappliga vendi hann 130 stig til bakborð og henda nýggja kósinn vardi í fleiri minuttum. Men torpedooinrar skelkaðu uppaftur menninar á Graf Spee, so teir ikki lupu á. Enn var tað Royal Navy, ið avgjörði, hvussu bardagin skuldi kempast. Graf Spee hvarv uppaftur aftanfyrri einum nýggjum roykslør. Løtu seinni royndu týskarnir at svara aftur við teirra torpedoim, men heldur ikki tær raktu.

Nú gjördist tað greitt hjá Harwood, at hetta spælið ikki kundi halda fram. Enn var tað gingið toluhí hjá bretunum, men tað bar ikki til í longdini. Tað var nú tíð til at gevast við at skjóta og so bert at fylgja eftir týska krigsskipinum og ansa eftir tí. Boðini um, at Ajax bert hevði 20 prosent av granatunum eftir, fekk Harwood til at taka avgerðina, og hann sendi boðini út: »Gev uppat við at

uni hjá bretunum var tað, at ongin av granatunum gjördu skaða á maskinuna á Exeter. Beint aftaná kom triðja granatin syngjandi niður á krússaran. Báðar vóru 11-tummar og báðar gjördu ræðuligan skaða umborð. Tann fyrsta brast frammi í gron og skræddi eitt stórt hol á síðuna beint yvir vatnlinjuna. Nógvir vóru dripnir og eldur kom í. Roykurin legði seg yvir alt skipið og boðaði figgindanum frá hvussu ringur skaðin var. Hin granatin brast so at siga beint aftaná ta fyrstu. Hon rendi seg gjøgnum dekk ið og brast og gjörði eisini ræðuligan skaða. Skipið eins og stegðaði á, men helt so fram aftur. Skiparin sýntist bert at hugsa um at halda leiðina móti lummaslagskipinum.

Men nú byrjaði Captain Bell at hugsa um, um tað ikki mundi bera til at nýta tær torpedooinrar, ið vóru umborð á Exeter, og sum enn mundi duga til nakað. Tær vóru so skotnar av og hildu leiðina beint móti mál teirra. Í tveir minuttir fóru tær beint móti lummaslagskipinum. So, næstan í seinastu løtu skifti Graf Spee kós so knappliga, at allir á Exeter vistu, at týskarnir høvdu rakt við torpedooinrar, og tær raktu ikki. Tó fingur teir týðningur fyri bardagan, tí nú royndi

eisini gjørt sitt til at slagði fekk tann endan, sum tað fekk, tí teir høvdu skatt Graf Spee nógva verri, enn teir vóru greiðir yvir tá. Exeter hevði barst í tjúgu minuttir, men lónin herfyri var eisini, at krússarin so at siga nú var vrak. Tó, hvat bilti tað, tá heiðurin tilfall skipinum?

Tað fyrsta skotið rakti A-tornið og sendi tað fyri borð í heilum liki. Hitt brast í kamarinum hjá tí næsthægsta yvirmanninum og fyruttan brast so at siga beint aftaná ta fyrstu. Hon rendi seg gjøgnum dekk ið og brast og gjörði eisini ræðuligan skaða. Skipið eins og stegðaði á, men helt so fram aftur. Skiparin sýntist bert at hugsa um at halda leiðina móti lummaslagskipinum.

Men Ajax og Achilles sluppu heldur ikki óskaddir. Teir komu